

Ärende: VN/8392/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

2 a § Maksun periminen / Uttag av avgif

SAMS anser att den här paragrafen är nödvändig och förbättrar den nuvarande lagen. Den svenska översättningen bör ses över eftersom "uttag av avgift" inte är förståeligt och vanligtvis används begreppet indrivning som översättning till finskans "perintä". I nuvarande paragraf § 1 används begreppet "uppbäring av avgifter". Det vore mera förståeligt och ändamålsenligt att använda sig av redan etablerade begrepp så som "uppbäring av avgifter".

SAMS rekommenderar att utöver vanlig språklig vård så ska lagen skrivas i klarspråk och så lättläst sätt som möjligt, så att både klienter och anställda inom fältet kan förstå den.

I motiveringarna borde det även noteras att grunden till avgiftens ursprung ska kunna noggrant specificeras och att informationen ska erbjudas på ett förståeligt sätt. Det är viktigt att de språkliga rättigheterna förverkligas och även grupper i behov av lättläst information beaktas i dessa räkningar(fakturor) som utgör myndighetsbeslut.

SAMS ifrågasätter även konceptet att bära upp avgifter inom sjukvården och indrivningen av dessa. Enligt EAPN-FIN täcker klientavgifterna endast 7% av sjukvårdens kostnader. Utöver den här aktuella delreformen uppmanar SAMS regeringen att göra en utredning över i vilka fall indrivning överhuvudtaget är socialt- och ekonomiskt sätt ändamålsenligt. Den här informationen kunde då användas för bättre informerade policybeslut.

2 b § Päätös maksukyvyn mukaan määräytyvästä maksusta / Beslut om avgift som bestäms enligt betalningsförmågan

SAMS anser att paragrafen medför en förbättring till det rådande läget. Det är oerhört viktigt att rättssäkerheten förverkligas också i fråga om kund- och klientavgifter. Rättssäkerhet efter att beslutet gjorts kräver i regel beslut som individen kan be om rättelse till.

3 § Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu / Avgift för oanvänd service

Det är viktigt att rättssäkerheten förverkligas även i fråga om sanktionsavgifter. SAMS håller med Kehitysvammasiten Tukiliitto och Handikappforum om att även dessa avgifter borde kunna skrivas av i enlighet med den här lagens 11 paragraf och att rättssäkerheten ska fungera på samma sätt som beskrivs i 15 §. Utöver det här vore det bra att i lagmotiveringarna öppna upp i vilka slags situationer uppbärningen av avgifter är oskäligt. För det första så borde inte avgifter uppbäras om förhindret eller annulleringen orsakats av en funktionsnedsättning så som t.ex. nedsatt kognitiv förmåga eller ett akut mentalhälsovårdsproblem. SAMS uppmanar även att familjens situation ska ses som en helhet – om en individ i familjen har en funktionsnedsättning kan detta försvåra vardagen för hela familjen. Även situationer där en extern aktör orsakat förseningen så bör inte individen sanktioneras. Under senaste åren har exempelvis betydande problem med taxitjänster uppkommit, vilket sedan sätter individer i behov av taxitjänster i en ojämlig position jämfört med individer som klarar sig utan taxitjänster. Sammanfattningsvis ska sanktionsartade avgifter inte uppbäras åtminstone om de grundar sig på 1) en funktionsnedsättning 2) bristande stöd p.g.a. funktionsnedsättningen och 3) externa aktörer och omständigheter med anknytning till funktionsnedsättningen eller hälsovården så som t.ex. sjukförsäkringslagens färdtjänster.

5 § Maksuttomat terveyspalvelut / Avgiftsfria hälsovårdstjänster

SAMS understöder förslaget om avgiftsfria tjänster inom mentalvården samt idén om avgiftsfria tjänster för minderåriga samt besök hos sjukvårdaren. Med tanke på Helsingfors stads goda erfarenheter av avgiftsfria läkartjänster inom hälsovårdscentraler, skulle SAMS förespråka att avgifterna i första hand är avgiftsfria och att avgifter utgör undantag som stadgas i lagen. Det vore också bra att notera i lagens motiveringar att reformens tanke inte är att öka på antalet avgiftsbelagda tjänster. Avgiftsfria tjänster skulle antagligen sänka på tröskeln att söka om vård i god tid, vilket kan spara på dyrare ingrepp vid ett senare skede.

En annan mycket viktig fråga är att även läkarintyg som krävs av t.ex. FPA för understöds- och rehabiliteringsbeslut bör vara avgiftsfria, eftersom annars faller denna kostnad i regel endast på personer med funktionsnedsättningar. När dessa avgifter endast faller på en befolkningsgrupp är det problematiskt från ett jämlikhets- och likabehandlingsperspektiv. Dessutom kan det utgöra ett faktiskt finansiellt hinder för vissa och således underminera funktionshinderskonventionens och nationella substanslagarnas syfte om lika delaktighet.

6 a § Maksukatto / Avgiftstak

SAMS understöder förslaget om att tandvården ska omfattas av avgiftstaket. Det vore även ändamålsenligt att beakta socialvårds- och eventuella intressebevakningsavgifter inom avgiftstaket. Exempelvis vore det ändamålsenligt ur ett likabehandlingsperspektiv att inte uppbära avgifter för kortvarig intervallvård. Ifall avgifter uppbärs, bör dessa omfattas av avgiftstaket.

SAMS noterar också att i Finland är den sammanlagda självriskan för olika avgiftstak (klientavgifter, mediciner, resor) sammanlagt över 1560 euro i året. Det här är en väldigt stor summa med tanke på att en majoritet av personer med funktionsnedsättningar är utanför arbetslivet och ska klara sig på antingen pension eller arbetslöshetsersättning.

Vi uppmanar regeringen att utreda möjligheten för ett gemensamt avgiftstak i enlighet med SOSTES förslag. I enlighet med SOSTE förslag är det också viktigt att samtidigt hålla kvar de enskilda avgiftstaken, eftersom vissa individer endast överskrider ett av de nuvarande avgiftstaken.

De kumulerade avgifterna borde följas upp av myndigheterna och räknas på basis av föregående 12 månader. Idag har många svårigheter att följa upp kumuleringen av självriskandelar och många är ekonomiskt särskilt utsatta i början av året, då självriskan nu räknas kalenderårsvis.

7 b § *Palvelun pitkäaikaisuus / Servicens långvariga karaktär*

-

7 c § *Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu / Avgift för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig slutenvård*

SAMS understöder regleringen av långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg. Det är dock viktigt att i motiveringarna notera att här avses endast boende inom ramen för socialvårdslagen och inte handikappservicelagen. Det bör även klargöras i motiveringarna att med långvarig familjevård menas inte långvarig familjevård som ordnas på basis av handikappservicelagen, specialomsorgslagen eller barnskyddslagen.

SAMS förespråkar även att minimibeloppet för egna medel ska gälla även boendeservice enligt funktionshinderslagstiftningen i handikappservicelagen och specialomsorgslagen. Minimibeloppet på 165 euro är dock för litet och bör vara minst ca 250 euro i enlighet med etablerad praxis inom utkomststødet.

10 b § *Pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och för långvarig slutenvård*

Stöd som ges på grund av funktionsnedsättning ska inte heller beaktas som inkomst, eftersom dessa stöd är avsedda för att täcka extra kostnader som funktionsnedsättningen medför. Att beakta dessa som inkomst underminerar stödets ursprungliga syfte.

10 c § *Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa / Avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig slutenvård*

SAMS understöder förslaget om att intressebevakningens grundavgift dras av då månadsinkomsterna beräknas. I enlighet med Kehitysvammaisten tukiliitto och Handikappforum rekommenderar SAMS att andra intressebevakningsavgifter också dras av, eftersom de kan vara betydande för personer med intellektuella eller kognitiva funktionsnedsättningar. Dessa människor bör inte hamna i en sämre position än andra på grund av deras funktionsnedsättning.

10 d § *Tuloista tehtävät erityiset vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa / Särskilda avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig familjevård*

-

10 e § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävä maksu / Avgift för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

-

10 f § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

-

10 g § Tuloista tehtävät vähennykset jatkuvassa ja säännöllisessä kotona annettavassa palvelussa sekä pitkäaikaisessa asumispalvelussa / Avdrag från inkomsterna för fortgående och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

-

10 h § Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut / Stödtjänster och tjänster i samband med boendeservice

SAMS noterar att principen om avgiftsfria funktionshindersservicetjänster bör respekteras även här. I motiveringarna bör noteras att avgiftsfria tjänster som en person får på grund av sin långvariga funktionsnedsättning ska inte ändras om till avgiftsbelagda tjänster.

10 i § Laskennallinen metsätulo / Kalkylerad inkomst av skog

-

10 j § Maksun määrääminen ja tarkistaminen / Bestämmande och justering av avgift

-

10 k § Palvelun keskeytyksen vaikutus asiakasmaksuun / Hur avbrott i servicen påverkar klientavgiften

-

11 § Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen / Nedsättning och eftergift av avgift

SAMS understöder idén om en tydligare reglering för avskrivning och sänkning av klientavgifter. SAMS uppmanar regeringen att utveckla processerna ännu mera. Idag är uppbäringen av klientavgifter inte kostnadseffektivt och ofta inte heller socialt sätt ändamålsenligt

SAMS uppmanar regeringen att utreda möjligheten att använda sig av delvis automatiserat beslutsfattande för avskrivning av klientavgifter. I och med informationen i inkomstregistret och befolkningsregistret kunde ett automatiserat beslutsförslag göras om avskrivningen eller sänkningen av klientavgifter. Det här skulle spara på resurser inom förvaltningen och indrivningen och förbättra individens möjligheter att delta i samhället. Samtidigt borde prövningsmarginal tillåtas för individuella omständigheter.

SAMS understöder förslaget om att klientavgifter ska i första hand sänkas eller avskrivas. Utkomstödets bör vara det sista alternativet i alla situationer. SAMS åberopar att den här sänkningen borde i första hand göras på tjänstens vägnar ("ex officio"), eftersom individer kan ha mycket olika

möjligheter och förutsättningar att ansöka om den. I andra hand bör all information vara förståeligt och lättillgängligt. Klientens språkliga rättigheter bör respekteras och beaktas.

Också regelverkets bindande kraft bör förstärkas och förtydligas. Just nu beskrivs en del av processen som valfri för myndigheterna, vilket kan urvattna paragrafens syfte och ändamål. Denna brist bör åtgärdas i lagförslaget.

SAMS vill även uppmärksamma att en betydande del av personer med funktionsnedsättningar idag lever under eller nära fattigdomsgränsen, vilket i sig äventyrar så väl möjligheter att delta i samhället och även individernas välmående och rättssäkerhet. Det här leder således till en situation där substanslagar så som handikappservicelagens och funktionshindersonkonventionens syften inte förverkligas utan snarare äventyras.

13 § Muulta kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu / Avgift av dem som inte är bosatta i Finland

-

14 § Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle tai kuntayhtymälle / Uppbärande av inkomster, ersättningar eller fordringar till kommunen eller samkommunen

-

14 a § Viranomaisten tiedonsaantioikeus / Myndigheternas rätt att få upplysningar

-

15 § Muutoksenhaku / Ändringssökande

För att inte äventyra rättssäkerhet bör paragrafen också notera att ändring kan sökas i fråga om avgifter och beslut baserade på § 3 och 11. SAMS uppmanar även regeringen att i samband med klientavgiftsreformen revidera § 5 i lagen om domstolsavgifter. Idag är inte besvär om klientavgifter avgiftsfria, vilket i praktiken gör dessa rättsmedel otillgängliga för många. Avgiften i sig har också en s.k. chilling effekt på användningen av rättssäkerhet, vilket är problematiskt med tanke på effektiva grundläggande rättigheter oberoende av socioekonomisk bakgrund.

SAMS uppmanar även hälso- och socialvårdsministeriet att i samarbete med andra ministerier utveckla lättare och snabbare processer för att förverkliga rättssäkerheten. I nuläget kan t.ex. anordnandet av intressebevakare ta oskäligt länge, likaså ändringssökande inom förvaltningsärenden. Här kunde mera makt delegeras vidare till DVV-myndigheten (tidigare magistraten). Med tanke på snabbare processer med starkare rättsäkerhet, så kunde inspiration tas efter modellen som används för skatterättelsenämnden. Också alternativa konfliktlösningsmetoder kunde utvecklas för att förbättra och komplettera den nuvarande rättssäkerheten.

Voimaantulo (alustava voimaantuloajankohta 1.1.2021) Ikraftträdande

-

Vartio Elias
SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf